

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А. Кузнецова
«27 серпня» 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАКТИЧНА ПОЛІТОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
(II, III частина)**

Ступінь магістра

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 052 «Політологія»

Освітня програма: Політологія

Історичний факультет

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Практична політологія та технології політичної діяльності (II частина)» для студентів спеціальності 052 «Політологія», галузі знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Розробник: Ніколаєнко Наталія Олександрівна, доктор політичних наук,
професор кафедри політології _____ (Ніколаєнко Н. О.)

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри політології.
Протокол № 1 від “ 27” серпня 2019 року

Завідувач кафедри політології

_____ (Ніколаєнко Н.О.)

“29”серпня 2019 р.

1.Опис навчальної дисципліни
5 курс

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, мультимедійна презентація творче завдання, індивідуальне завдання, наукові конференції, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, дослідницька робота.	Спеціальність 052 «Політологія»	Рік підготовки:	
			1
Загальна кількість годин -90		Семестр	
			2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента -5	Ступінь магістра	Лекції	
			10
		Практичні, семінарські	
			6
		Лабораторні	
		-	74
		Самостійна робота	
Вид контролю: іспит			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - (10% / 90%).

1.Опис навчальної дисципліни
6 курс

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, мультимедійна презентація творче завдання, індивідуальне завдання, наукові конференції, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, дослідницька робота.	Спеціальність 052 «Політологія»	Рік підготовки:	
			1
Загальна кількість годин -90		Семестр	
			2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента -5	Ступінь магістра	Лекції	
			8
		Практичні, семінарські	
			6
		Лабораторні	
		-	76-
		Самостійна робота	
Вид контролю: іспит			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - (10% / 90%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення сучасного політичного процесу та виборчої практики в цілому. Аналіз змісту адміністративного ресурсу як недемократичного явища сучасного політичного процесу, виявлення причин його застосування в країнах пострадянського простору, розкриття правових засад нейтралізації цієї деструктивної технології та з'ясування адміністративного впливу на результативність виборів. У зв'язку з цим підвищений інтерес представляє застосування адміністративного ресурсу, який, систематично проявляючись на виборах до органів державної влади та місцевого самоврядування, може серйозно деформувати виборчий процес, тому науковий інтерес до даної предметної площини цілком зрозумілий. Актуальність даного курсу зумовлена необхідністю аналізу ще недостатньо розробленого напряму прикладних політичних досліджень – з'ясування сутності адміністративного ресурсу як недемократичного явища сучасного політичного процесу та вивчення особливостей його впливу на результати волевиявлення громадян. Наукове осмислення механізмів застосування адміністративного примусу дозволяє громадськості, всім учасникам виборчого процесу здійснювати контроль над організацією та проведенням виборів. Компетентний демократичний контроль суспільства за діяльністю державних органів влади повинен слугувати основою побудови демократичної держави. Вирішенню даного практичного завдання повинне сприяти це дослідження. Досвід проведення виборчих кампаній та референдумів, які відбувалися за роки незалежності України, висвітлив проблему застосування адміністративного ресурсу під час організації та проведення виборів. В українському політичному житті проблема зловживань із застосуванням адміністративного впливу на виборчий процес займає провідне місце. Аналіз технологій адміністративного впливу необхідний для того, щоб визначити шляхи виявлення та нейтралізації деструктивної складової виборів. Дослідження адміністративного ресурсу як недемократичного явища сучасного політичного процесу дає можливість знайти причини його застосування, визначити характер та можливості протидії даній політичній технології.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Сучасні технології політичної діяльності» для студентів (II частина)» є аналіз основних видів адміністративного ресурсу в сучасному політичному процесі; вивчення виборчої практики; порядок проведення та організації виборчих кампаній; застосування адміністративних політичних технологій в умовах виборчих кампаній.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- мету, завдання, методи, принципи та функції курсу;
- теоретичний та фактичний матеріал;
- ключові поняття курсу;
- основні види адміністративного ресурсу в сучасному політичному процесі;
- користуватися категорійним апаратом;
- оцінювати конкретні політичні ситуації, розстановку та співвідношення діючих сил та груп;
- зіставляти різні концепції, погляди, вміти дати їм об'єктивну оцінку;
- аналізувати застосування адміністративних політичних технологій на всіх рівнях;

вміти :

- визначати специфіку політичного середовища та діяльності людини, їх взаємовплив на розвиток суспільства і окремих його компонентів;
- володіти основами політичної філософії, взаємозв'язку політики і ідеології, політики та культури;
- користуватися понятійно-категоріальним апаратом і методологією політичної науки, основних напрямків політичного знання;

- володіти інструментарієм політичного аналізу та прогнозування;
- знати і вміти виділяти теоретичні та прикладні, аксіологічні, інструментальні компоненти політологічного знання, його експертні, прогностичні функції;
- розуміти роль політичної науки в підготовці і обґрунтуванні політичних рішень.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями**:

I. Загальнопредметні:

- застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії;
- відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;
- володіти розвиненою культурою мислення, вміти ясно і логічно висловлювати свої думки як усно, так і письмово; володіти навичками наукової організації праці, бути обізнаним з можливостями і методами застосування комп'ютерної техніки в своїй діяльності;
- володіти методами отримання політичної інформації, основними методами збирання та обробки первинної політичної інформації.
- користуватися програмами певного політологічного дослідження.
- володіти сучасними науковими методами політологічних досліджень;
- розуміти сутність політики;
- орієнтуватися в соціо-культурному, економічному середовищі, оцінювати стан і рівень макро- і мікроекономіки;

– II. Фахові:

- розробляти політичні технології при розв'язанні практичних завдань у політичному процесі;
- володіння сучасною методологією обґрунтування рішень і вибору стратегії діяльності з урахуванням загальнолюдських цінностей, особистих, державних та виробничих інтересів;
- вибирати стратегії діяльності з урахуванням суспільно-політичних, громадських, партійних інтересів;
- обґрунтовувати нові організаційно-політичні форми, знаходити найбільш адекватні із них для розв'язання суспільних суперечностей;
- розроблення стратегії й тактики виборчих кампаній;
- розроблення та апробація технологічних схем політичного процесу;
- розроблення та апробація агітаційно-пропагандистських матеріалів рекламно-політичних кампаній;
- організація політичної діяльності.

I частина

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Науково-теоретичні основи аналізу адміністративного ресурсу

Тема 1. Ступінь розробки теми та джерельна база дослідження.

Українська та російська політичні школи про якісний аналіз політичних технологій. Роботи В. Амеліна, О. Важеніної, М. Варія, А. Максимова, Н. Мальцевої, А. Ніколаєва, Г. Почепцова та ін. Російські дослідники С. Кара-Мурза, Є. Малкін, О. Матвейчев, В. Новіков, Д. Ольшанський, В. Пеньков та Є. Сучков предметом свого дослідження обрали з'ясування маніпулятивної складової у виборчих технологіях. Актуальність робіт А. Бузіна, А. Воронцової, В. Звоновського, В. Кириченка, О. Панфілової, Д. Парамонова, В. Полуктова, А. Чуклінова та С. Шевердяєва.

Тема 2. Основні теоретико-методологічні підходи до визначення

поняття «адміністративний ресурс».

Використання даної дефініції в науковій літературі. Основне змістовне значення адміністративного ресурсу як технології маніпуляції під час виборчої кампанії. Основні методологічних підходи до розуміння адміністративного ресурсу, а саме – формально-юридичний та політологічний. визначення адміністративного ресурсу як одного із головних механізмів реалізації політичної корупції, класифікація його як протиправне надання переваг службовими особами державних органів та установ при проведенні виборчої кампанії провладним політичним силам.

Кредит 2. Сфера реалізації, індикатори застосування та методи нейтралізації адміністративного ресурсу в контексті політичного процесу

Тема 3. Класифікаційні виміри адміністративного ресурсу в дискурсі аналізу політичних технологій

Типологія політичних технологій за І. Борисовим та Ю. Комісаровим. Класифікаційний вимір політичних технологій Є. Малкіна та Є. Сучкова.. Класифікаційні виміри адміністративного ресурсу у вітчизняній політологічній науці. Переваги класифікаційного виміру адміністративного ресурсу М. Бучина за принципом інтенсивності (сили) та характеру застосування адміністративного ресурсу: стартовий (стартова перевага), м'який, жорсткий і тотальний адміністративний ресурс. Дослідження О. Радченка адміністративного ресурсу у широкому, власному та вузькому розумінні. Типологізація Д. Видріна на прямий, прихований та непрямий адмінресурс. Класифікація адміністративного ресурсу російського політтехнолога А. Чуклінов (інституційні, інформаційні, бюджетні та силові адміністративні важелі впливу на суб'єктів політичного процесу).

Тема 4. Правові засади виявлення та нейтралізації адміністративного ресурсу

Аналіз законодавчої бази України. Визначення “зловживання службовим становищем” та “політична корупція”. Відсутність чітких визначень “зловживання службовим становищем” та “політична корупція” є перешкодою в системі протидії адміністративному ресурсу.

Тема 5. Форми застосування, механізми, стилі та сфера реалізації адміністративного ресурсу під час виборчого процесу

Процес використання методів адміністративного ресурсу під час виборчих кампаній. Аналіз найпоширеніших форм використання адмінресурсу є блокування інформаційних каналів кандидатів та поширення політичної агітації у засобах масової інформації передвиборчого матеріалу провладного кандидата чи політичної сили, створення нерівних умов при організації зустрічей з виборцями, додаткові можливості для фінансування провладних сил, у тому числі використання матеріальних ресурсів державних та інших структур, махінації протягом процесу голосування, що спотворює процес волевиявлення. Основні інструменти використання адмінресурсу: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування; силові та судові органи, які ефективно впливають на кандидата і його політичний штаб та команду шляхом силового впливу.

II частина

Кредит 1

Тема 1-2. Витоки, джерела та періодизація використання адміністративного ресурсу в Україні в контексті аналізу політичних технологій”

Основні джерела виникнення та застосування адміністративного ресурсу в українській виборчій практиці: відсутність системної структурованості суспільства, перебування при владі кланово-олігархічних угруповань; несформованість середнього класу як основи громадянського суспільства; збереження принципів та методів радянської командно-адміністративної системи.

Періодизація виборчої практики з використанням адміністративних важелів впливу. Перший етап (1990–1994 рр.) характеризується незначним впливом адмінресурсу на політичний процес. Другий етап (1994–1999 рр.) – це етап, в якому адміністративний ресурс починає активно застосовуватися органами влади. Третій етап (1999–2004 рр.) – широке використання адміністративного ресурсу як девіантної політичної технології, яка суттєво впливає на результативність волевиявлення громадян та фальсифікує результати виборів. Четвертий етап (2005–2014 рр.) – це період, який характеризується застосуванням адміністративного ресурсу прихованим під зловживанням службовим становищем та використанням владних повноважень всіма суб'єктами політичного процесу. Витоки адміністративного ресурсу як недемократичного явища сучасного політичного процесу в Україні.

Технології адміністративного ресурсу в рамках президентських виборчих кампаній (1999, 2004, 2010, 2014 років) в Україні

Аналіз проблем використання адміністративного ресурсу в президентських виборчих перегонах, основні механізми застосування даної деструктивної технології та тенденції адміністративного впливу на хід виборів. Початок застосування адміністративних важелів впливу на вибори спід час виборів 1999 р.

Адміністративний ресурс під час президентських виборів 2004 року став основним порушенням у виборчій кампанії і суттєво вплинув на подальший розвиток держави. Порівняльний аналіз виборів Президента України 2004 та 2010 рр. Практика проведення останніх президентських виборів 2014 р. в контексті використання механізмів адміністративного тиску.

Тема 2. Проблеми застосування адміністративного ресурсу під час проведення парламентських виборчих кампаній 2002, 2006, 2007, 2012, 2014 років

Аналіз парламентських виборів 2002, 2006, 2007, 2012, 2014 років в Україні, Характеристика парламентських виборів 2002 р. де вперше був задіяний медійний адміністративний ресурс у таких формах, як маніпулювання інформацією; вилучення окремих відомостей із загального контексту; відсутність у повідомленнях різних точок зору; регулювання ЗМІ органами державного управління стало визначальним чинником та суттєво вплинуло на результати виборів. Аналіз компонентів виборів 2006, 2007 рр. Парламентські вибори 2006–2007 рр. відзначилися застосуванням технологій, пов'язаних з регіональними відмінностями адміністративного ресурсу, Аналіз практики використання виборчих технологій під час кампаній з обрання народних депутатів України в

2012–2014 рр.

Тема 3. Вплив адміністративного ресурсу на організацію, проведення та результативність виборів до органів місцевого самоврядування (2002, 2006, 2010 років)

Основні форми застосування адміністративного ресурсу на виборах органів місцевого самоврядування 2002 р. Аналіз місцевих виборів 2002 р. в контексті використання органів самоврядування і державної влади в забезпеченні проведення виборів. Застосування брудних технологій в цілому та адмінресурсу, зокрема, у виборчій кампанії 2006 р. На виборах 2006 р. використання свого службового становища стало основним видом порушення серед представників влади. Аналіз прикладів застосування бюджетного та організаційного адміністративного ресурсу під час перевиборів міського голови м. Києва в 2007 р. Місцеві вибори 2010 р. як приклад застосування адміністративного ресурсу на регіональному рівні. Аналіз місцевих політичних організацій політичних партій та їх характеристика самостійно проводити місцеві виборчі кампанії;

Кредит 2-3

Порівняльний аналіз технологій адміністративного ресурсу в країнах пострадянського простору

Тема 10. Проблеми застосування та протидії адміністративному ресурсу в Російській Федерації

Перебіг виборів Президента Російської Федерації 2000–2008, 2012 років і виборів до Державної Думи Російської Федерації 1999, 2007 років, а також регіональні вибори, простежено тенденцію до посилення використання адміністративного ресурсу на виборах усіх рівнів, про що сигналізують як зарубіжні спостерігачі, так і опозиційні сили. Російський варіант адміністративного ресурсу - як найвагомішого ресурсів виборчої кампанії. Порівняльний аналіз причини застосування адміністративного ресурсу у Росії та Україні.

Тема 11. Сфери реалізації адміністративного ресурсу як некоректної політичної технології в Республіці Білорусь

Основні передумови та форми застосування адміністративного впливу на білоруський електорат. В умовах сучасної Білорусі під терміном “адміністративний ресурс” розуміється тотальний контроль за виборами і їх результатами: процедура формування виборчих комісій “зверху”; активна участь у передвиборчій агітації і роботі виборчих комісій численного апарату чиновників виконкомів, інших державних органів, установ і правоохоронних структур; застосування представниками влади технології “від дверей до дверей” для збору підписів та агітації за “потрібних” кандидатів; агітаційна кампанія в державних електронних та друкованих засобах масової інформації на користь президента і його прихильників; створення правових “рогаток” для опозиційних кандидатів; ліквідація непідконтрольних політичних партій. Конкретні механізми застосування адміністративного ресурсу: унеможливлення використання інформаційного простору для альтернативних кандидатів та створення найбільш сприятливих умов у друкованих ЗМІ, на телебаченні діючому Президенту, а саме – необмежена можливість для О. Лукашенка користуватися державними ЗМІ – у

порівнянні з опозиційними кандидатами; цілеспрямована критика інших кандидатів у державних ЗМІ – у порівнянні з виключно компліментарним освітленням особистості чинного Президента і його програми; відсутність можливості для всіх кандидатів, крім О. Лукашенка,

Особливості виборчого законодавства Білорусі як нормативній основі застосування адміністративного ресурсу. Приклади використання адміністративного ресурсу в Білорусі, загальні тенденції адміністративного ресурсу, що забезпечують абсолютну перемогу на виборах.

3. Структура навчальної дисципліни

	Кількість годин Види робіт			
	Лекції ї	Пр.	С/р	Всього
КРЕДИТ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕСУРСУ				
1.Ступінь розробки теми та джерельна база дослідження. Українська та російська політичні шеоли про якісний аналіз політичних технологій. Роботи В. Амеліна, О. Важеніної, М. Варія, А. Максимова, Н. Мальцевої, А. Ніколаєва, Г. Почепцова та ін. Російські дослідники С. Кара-Мурза, Є. Малкін, О. Матвейчев, В. Новіков, Д. Ольшанський, В. Пеньков та Є. Сучков предметом свого дослідження обрали з'ясування маніпулятивної складової у виборчих технологіях. Актуальність робіт А. Бузіна, А. Воронцової, В. Звоновського, В. Кириченка, О. Панфілової, Д. Парамонова, В. Полукетова, А. Чуклінова та С. Шевердяєва.	1	1	7	9
2.Основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «адміністративний ресурс». Викристання даної дефініції в науковій літературі. Основне змістовне значення адміністративного ресурсу як технології маніпуляції під час виборчої кампанії. Основні методологічних підходи до розуміння адміністративного ресурсу, а саме – формально-юридичний та політологічний. визначення адміністративного ресурсу як одного із головних механізмів реалізації політичної корупції, класифікація його як протиправне надання переваг службовими особами державних органів та установ при проведенні виборчої кампанії провладним політичним силам.	1	1	7	9
Разом за змістовим модулем 1				
КРЕДИТ 2. СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ, ІНДИКАТОРИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА МЕТОДИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕСУРСУ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ				
3.Класифікаційні виміри адміністративного ресурсу в дискурсі	2	2	5	9

аналізу політичних технологій. Типологія політичних технологій за І. Борисовим та Ю. Комісаровим. Класифікаційний вимір політичних технологій Є. Малкіна та Є. Сучкова.. Класифікаційні виміри адміністративного ресурсу у вітчизняній політологічній науці. Переваги класифікаційного виміру адміністративного ресурсу М. Бучина за принципом інтенсивності (сили) та характеру застосування адміністративного ресурсу: стартовий (стартова перевага), м'який, жорсткий і тотальний адміністративний ресурс. Дослідження О. Радченка адміністративного ресурсу у широкому, власному та вузькому розумінні.				
4. Правові засади виявлення та нейтралізації адміністративного ресурсу. Аналіз законодавчої бази України. Визначення “зловживання службовим становищем” та “політична корупція”. Відсутність чітких визначень “зловживання службовим становищем” та “політична корупція” є перешкодою в системі протидії адміністративному ресурсу.			7	7
5. Форми застосування, механізми, стилі та сфера реалізації адміністративного ресурсу під час виборчого процесу. Процес використання методів адміністративного ресурсу під час виборчих кампаній. Аналіз найпоширеніших форм використання адмінресурсу є блокування інформаційних каналів кандидатів та поширення політичної агітації у засобах масової інформації передвиборчого матеріалу провладного кандидата чи політичної сили, створення нерівних умов при організації зустрічей з виборцями, додаткові можливості для фінансування провладних сил, у тому числі використання матеріальних ресурсів державних та інших структур, махінації протягом процесу голосування, що спотворює процес волевиявлення. Основні інструменти використання адмінресурсу: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування; силові та судові органи, які ефективно впливають на кандидата і його політичний штаб та команду шляхом силового впливу.	1	1	5	7
Всього	10	6	74	90
III частина				
Кредит 1. 1-2. Витоки, джерела та періодизація використання адміністративного ресурсу в Україні в контексті аналізу політичних технологій. Основні джерела виникнення та застосування адміністративного ресурсу в українській виборчій практиці: відсутність системної структурованості суспільства, перебування при владі кланово-олігархічних угруповань; несформованість середнього класу як основи громадянського суспільства; збереження принципів та методів радянської командно-адміністративної системи.	1	1	5	7

Періодизація виборчої практики з використанням адміністративних важелів впливу. Перший етап (1990–1994 рр.) характеризується незначним впливом адмінресурсу на політичний процес. Другий етап (1994–1999 рр.) – це етап, в якому адміністративний ресурс починає активно застосовуватися органами влади. Третій етап (1999–2004 рр.) – широке використання адміністративного ресурсу як девіантної політичної технології, яка суттєво впливає на результативність волевиявлення громадян та фальсифікує результати виборів. Технології адміністративного ресурсу в рамках президентських виборчих кампаній (1999, 2004, 2010, 2014 років) в Україні. Адміністративний ресурс під час президентських виборів 2004 року став основним порушенням у виборчій кампанії і суттєво вплинув на подальший розвиток держави. Порівняльний аналіз виборів Президента України 2004 та 2010 рр. Практика проведення останніх президентських виборів 2014 р. в контексті використання механізмів адміністративного тиску.				
3. Проблеми застосування адміністративного ресурсу під час проведення парламентських виборчих кампаній 2002, 2006, 2007 років. Аналіз парламентських виборів 2002, 2006, 2007, 2012, 2014 років в Україні, Характеристика парламентських виборів 2002 р. де вперше був задіяний медійний адміністративний ресурс у таких формах, як маніпулювання інформацією; вилучення окремих відомостей із загального контексту; відсутність у повідомленнях різних точок зору; регулювання ЗМІ органами державного управління стало визначальним чинником та суттєво вплинуло на результати виборів. Аналіз компонентів виборів 2006, 2007 рр. Парламентські вибори 2006–2007 рр. відзначилися застосуванням технологій, пов'язаних з регіональними відмінностями адміністративного ресурсу, Аналіз практики використання виборчих технологій під час кампаній з обрання народних депутатів України в 2012–2014 рр.	1	1	5	7
4. Вплив адміністративного ресурсу на організацію, проведення та результативність виборів до органів місцевого самоврядування (2002, 2006, 2010 років) Основні форми застосування адміністративного ресурсу на виборах органів місцевого самоврядування 2002 р. Аналіз місцевих виборів 2002 р. в контексті використання органів самоврядування і державної влади в забезпеченні проведення виборів. Застосування брудних технологій в цілому та адмінресурсу, зокрема, у виборчій кампанії 2006 р. На виборах 2006 р. використання свого службового становища стало основним видом порушення серед представників влади. Аналіз прикладів застосування бюджетного та організаційного адміністративного ресурсу під час перевиборів міського голови м. Києва в 2007 р. Місцеві вибори 2010 р. як приклад застосування адміністративного ресурсу на регіональному рівні. Аналіз місцевих політичних організацій політичних партій та їх характеристика самостійно проводити місцеві виборчі кампанії.	1	1	9	11
КРЕДИТ 2-3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ АДМІНІСТРАТИВНОГО РЕСУРСУ В КРАЇНАХ				

ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ				
5. Проблеми застосування та протидії адміністративному ресурсу в Російській Федерації Перебіг виборів Президента Російської Федерації 2000–2008, 2012 років і виборів до Державної Думи Російської Федерації 1999, 2007 років, а також регіональні вибори, простежено тенденцію до посилення використання адміністративного ресурсу на виборах усіх рівнів, про що сигналізують як зарубіжні спостерігачі, так і опозиційні сили. Російський варіант адміністративного ресурсу - як найвагомішого ресурсів виборчої кампанії. Порівняльний аналіз причини застосування адміністративного ресурсу у Росії та Україні.	1	1	10	12
6. Сфери реалізації адміністративного ресурсу як некоректної політичної технології в Республіці Білорусь. Основні передумови та форми застосування адміністративного впливу на білоруський електорат. В умовах сучасної Білорусі під терміном “адміністративний ресурс” розуміється тотальний контроль за виборами і їх результатами: процедура формування виборчих комісій “зверху”; активна участь у передвиборчій агітації і роботі виборчих комісій численного апарату чиновників виконкомів, інших державних органів, установ і правоохоронних структур; застосування представниками влади технології “від дверей до дверей” для збору підписів та агітації за “потрібних” кандидатів; агітаційна кампанія в державних електронних та друкованих засобах масової інформації на користь президента і його прихильників; створення правових “рогаток” для опозиційних кандидатів; ліквідація невідконтрольних політичних партій. Особливості виборчого законодавства Білорусі як нормативній основі застосування адміністративного ресурсу. Приклади використання адміністративного ресурсу в Білорусі, загальні тенденції адміністративного ресурсу, що забезпечують абсолютну перемогу на виборах.	1	1	10	12
Разом	8	6	6	90

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Науково-теоретичні основи аналізу адміністративного ресурсу	
1	Ступінь розробки теми та джерельна база дослідження адміністративного ресурсу як деструктивної технології.	1
2	Основні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «адміністративний ресурс» та його понятійно-категоріальний апарат.	1
	Кредит 2. Сфера реалізації, індикатори застосування та методи	

	нейтралізації адміністративного ресурсу в контексті політичного процесу	
3	Класифікаційні виміри та структура адміністративного ресурсу в дискурсі аналізу політичних технологій.	1
4	Правові засади виявлення та нейтралізації адміністративного ресурсу в політологічних дослідженнях: шляхи протидії.	
5	Форми застосування, механізми, стилі та сфера реалізації адміністративного ресурсу під час виборчого процесу в Україні та країнах пострадянського простору: порівняльний аналіз.	1
6	Витоки, джерела, методи та періодизація використання адміністративного ресурсу в Україні під час виборчих перегонів.	1
7	Застосування адміністративного ресурсу в контексті аналізу політичних технологій та впливу на електорат під час виборчої кампанії.	1
8	Проблеми застосування адміністративного ресурсу під час проведення парламентських виборчих кампаній 2002, 2006, 2007, 2012, 2014 років: порівняльний аналіз.	1
9	Вплив адміністративного ресурсу на організацію, проведення та результативність виборів до органів місцевого самоврядування (2002, 2006, 2010 років), як чинник порушення законодавства.	1
	Кредит 3. Порівняльний аналіз технологій адміністративного ресурсу в країнах пострадянського простору	
10	Проблеми застосування та протидії адміністративному ресурсу в Російській Федерації та реалізація застосування механізмів протидії адміністративного ресурсу.	1
11	Сфери реалізації адміністративного ресурсу як некоректної політичної технології в Республіці Білорусь та специфіка його використання.	1
Разом		10

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Науково-теоретичні основи аналізу адміністративного ресурсу	
1	Предмет та специфіка адміністративного ресурсу	3
2	Загальна характеристика адміністративного ресурсу в політологічних дослідженнях	3
	Кредит 2. Сфера реалізації, індикатори застосування та методи нейтралізації адміністративного ресурсу в контексті політичного процесу	
3	Адміністративний ресурс як деструктивна технологія	3
4	Проблема адміністративного ресурсу в політологічному дослідженні	3
5	Державні організації як «провідники» адміністративного ресурсу.	3
6	Особливості застосування адміністративного ресурсу на селі порівняно з містом	3
7	Відмінності застосування адміністративного ресурсу під час	3

	парламентської та президентської кампанії	
8	Форми використання адміністративного ресурсу під час електоральних кампаній на селі та в місті.	3
9	Загальні причини застосування адміністративного ресурсу	3
	Кредит 3. Порівняльний аналіз технологій адміністративного ресурсу в країнах пострадянського простору	
10	Періоди застосування інститутами влади адміністративного ресурсу	3
11	Контроль за використанням адміністративного ресурсу	3
12	Зворотний ефект використання адміністративного ресурсу	3
13	Можливості мінімізації впливу адміністративного ресурсу	3
14	Характер застосування адмінресурсу.	3
15	Об'єкт адміністративного ресурсу його види та типи.	3
16	Адміністративний ресурс під час виборчої кампанії: сутність, механізми, індикатори застосування.	5
17	Поітична корупція як важіль адміністративного ресурсу	5
18	Сфери реалізації адміністративного ресурсу на різних рівнях влади.	5
19	Реалізація адміністративного ресурсу в економічному секторі виборчої кампанії.	5
20	Технологія моніторингу адміністративного ресурсу в рамках виборчої кампанії	5
	Разом годин	70

6. Індивідуальне навчально-дослідне завдання: написання: есе, мультимедійна презентація творче завдання, індивідуальне завдання, наукові конференції, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, дослідницька робота.

7. Методи навчання

Основними формами проведення занять є: лекції, практичні заняття, самостійні заняття.

Лекції складають основу теоретичної підготовки студентів. Вони повинні давати студентам фундаментальні знання з предмету, розкрити найбільш складні питання учбового матеріалу, сприяти розвитку мислення студентів, розумінню ними природи глобальних змін, що відбуваються сьогодні в світі та носити проблемний характер. Рівень проблемності лекції має підвищуватися на кожному наступному курсі навчання.

Практичні заняття проводяться з основних та найбільш складних тем або розділів навчальної програми.

Мета практичного заняття - поглибити та закріпити теоретичні знання, отримані на лекціях, групових заняттях та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, а також прищеплювати студентам навички самостійного пошуку, удосконалення, узагальнення та викладу матеріалу в усній формі. На семінари необхідно виносити основні питання теми, які потребують обґрунтування та розуміння.

У процесі проведення лекційних та практичних занять застосовуються такі методи інтерактивного навчання:

- індивідуально-контрольна співбесіда.
- логічні вправи.
- тести контролю знань.

- ділові ігри.
- тренінги.
- ситуаційні завдання.
- друковані роздаткові матеріали.

Консультація є однією з форм керівництва роботою студентів і надання їм допомоги в самостійному вивченні навчального матеріалу.

Консультації проводяться регулярно під час самостійної роботи і носять переважно індивідуальний характер. У разі поглиблення і закріплення знань, вироблення в студентів навичок збору, аналізу та узагальнення інформаційного матеріалу, підготовки доповідей і повідомлень, придбання і вдосконалення навичок публічних виступів, ведення наукових дискусій, консультації здійснюються науковими працівниками та керівним складом кафедри.

Самостійна робота є додатковим методом вивчення учбового матеріалу та служать для цілеспрямованої підготовки студентів до майбутньої практичної діяльності. Вони повинні бути спрямовані на вдосконалення знань студентів, розвивати в них здатність самостійно осмислювати вивчений матеріал, формувати навички аналізу, пошуку методів вирішення завдань, розвивати творче мислення, сприяти розвитку таких якостей, як організованість, старанність, наполегливість, цілеспрямованість.

Самостійні заняття проводяться під керівництвом викладача. Для проведення всіх видів занять з курсу розробляються лекції, плани семінарів, плани самостійних занять, методичні розробки, плани проведення занять. Методичні розробки затверджуються завідувачем кафедри.

Вивчення курсу здійснюється, крім лекційних та практичних занять, у таких формах самостійної роботи студентів:

- самостійна робота з політологічною літературою, конспектування першоджерел;
- написання есе;
- підготовка рефератів, захист їх;
- розв'язування логічних вправ, тестів;
- складання словника;
- упорядкування інформації про зарубіжних та вітчизняних українських політичних аналітиків та їх школи і напрямки;
- проведення політологічного дослідження.

8. Методи контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни «здійснюється на основі результатів проведення поточного, тематичного, кредитного і підсумкового оцінювання знань».

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів компетентностей, розуміння і первинного засвоєння окремих елементів кредиту, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Формами поточного оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на практичних заняттях, виконання студентами різних видів письмових (самостійних робіт) робіт.

Оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення студентами змісту тематики кредиту, з урахуванням результатів контрольної роботи, поточної успішності, виконання нормативів, додаткової самостійної роботи (підготовка та презентація рефератів, кросвордів, інформаційних бюлетенів, виконання завдань з розвитку та ін.) та навчальної активності студентів.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Кредити	I		II							III	
Теми	T 1	T 2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T 10	T 11
Практичні заняття	10	10	10	10	10	10	10	10	20	20	20
Самостійна робота	40		40							40	
Іспит	40										
РАЗОМ	300										
ОЦІНКА	100										

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54	2 (незадовільно)	Не зараховано
FX	35-49		

10. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни.
2. Ніколаєнко Н. О. Форми застосування адмінресурсу в виборчій кампанії / Н. О. Ніколаєнко // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 41(11). — К. : ВІР УАН, 2010. — С. 474—482.
3. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс як політична технологія: питання класифікації / Н. О. Ніколаєнко // Актуальні проблеми політики : збірник наук. праць / керівник авт. кол. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. — Вип. 40. — Одеса : Фенікс, 2010. — С. 233—243.
4. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс: політико-правові проблеми протидії в сучасній політичній практиці : [монографія] / Н. О. Ніколаєнко. — Миколаїв : вид-во МНУ ім. В. О. Сухомлинського ; вид-во І. Гудим, 2011. — 391 с.
5. Ніколаєнко Н. О. Навчально-методичний посібник з курсу «Практична політологія» для студентів спеціальності «Політологія».- Херсон: Грінш Д.С., 2014. – 322 с.

11.Рекомендована література

Базова:

1. Адміністративний ресурс на виборах та методи протидії. – К.: НаУКМА 2004. – 24 с.
2. Адміністративний ресурс у виборчій кампанії та способи його нейтралізації / [під ред. С. Грабовська, Л. Скочиляс та ін.]. – Львів: ЦПД, 2005. – 160 с.
3. Амелин В.Н. Анохин М. Г. Технологии в политике и управлении / В.Н.Амелин, М. Г.Анохин. – М., 2000. – 301 с.
4. Бучин М.А. Ресурси виборчої кампанії та особливості їх використання в Україні : [монографія] / М. А. Бучин ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : [ЛІСВ], 2009. – 229 с.
5. Бучин М. «Помаранчева революція» як реакція українського суспільства на використання адміністративного ресурсу на президентських виборах 2004 р. / М. Бучин // Україна після президентських виборів: становлення демократії та розвиток громадянського суспільства: Матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Львів: ЦПД ЛНУ ім. І.Франка, 2005. – С. 37–41.
6. Выдрин Д. Политика: история, технология экзистенция [Електронний ресурс] / Д. Выдрин. – Режим доступу: <http://www.vydrin.com/books/624/>
7. Михальченко М., Михальченко О., Невмерижицький Є. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз: [монографія] / М. Михальченко, О Михальченко, Є. Невмерижицький. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2010. – 615 с
8. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс: політико-правові проблеми протидії в сучасній політичній практиці : [монографія] — Миколаїв : вид-во МНУ ім. В. О. Сухомлинського ; вид-во І. Гудим, 2011. — 391 с.
9. Панфилова Е., Шевердяев С. Противодействие злоупотреблению административным ресурсом на выборах: проблемы и перспективы / Е. Панфилова, С. Шевердяев. – М.: Де Ново, 2005 – 104 с.
10. Парамонов Д., Кириченко В. Методы фальсификации выборов. / Д. Парамонов, В.Кириченко – М.: Южно-Российский институт информационных технологий. – 2003. – 76 с.
11. Полуэктов В. Полевые и манипулятивные технологии. Настольная книга менеджера избирательных кампаний. / В. Полуэктов – М. Русская панорама, 2003. – 464 с.
12. Радченко О. Влада і вибори: інституційна взаємодія в демократичному суспільстві: [монографія] / О. Радченко –Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – 243 с.
13. Цветков В., Горбатенко В. Демократія – управління – бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: [монографія] / В. Цветков, В. Горбатенко – К.: Ін - т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.
14. Шумельда О. Адміністративний ресурс як елемент ресурсної бази політичних партій / О.Шумельда // Адміністративний ресурс у виборчій кампанії та способи його нейтралізації / [під ред. С. Грабовська, Л. Скочиляс та ін.]. – Львів: ЦПД, 2005. – 160 с. – С. 19–27.

Допоміжна:

- 1.Ніколаєнко Н. О. Використання адміністративного ресурсу під час виборчих кампаній / Н. О. Ніколаєнко // Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї. — Вип. 13. — К. ; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. — С. 180—185.
- 2.Ніколаєнко Н. О. Стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 13. — К. : ВІР УАН, 2008. — С. 203—207.
- 3.Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс як деструктивна політична технологія та

відповідальність за його застосування / Н. О. Ніколаєнко // Наукові праці : наук.-метод. журнал. — Вип. 118 (Т. 131). — Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. — С. 112—116. — (Серія “Політологія”).

4. Ніколаєнко Н. О. Причини виникнення та використання адміністративного ресурсу в Україні / Н. О. Ніколаєнко // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 35. — К. : ВІР УАН, 2010. — С. 395—401.

5. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс: методологічні підходи до визначення поняття та проблема типологізації / Н. О. Ніколаєнко // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 39. — К. : ВІР УАН, 2010. — С. 344—351.

6. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс: підходи до розуміння, основні парадигми / Н. О. Ніколаєнко // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 44(2). — К. : ВІР УАН, 2011. — С. 644—650.

7. Ніколаєнко Н. О. Форми застосування адмінресурсу в виборчій кампанії / Н. О. Ніколаєнко // Гілея (науковий вісник) : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. — Вип. 41(11). — К. : ВІР УАН, 2010. — С. 474—482.

8. Ніколаєнко Н. О. Адміністративний ресурс як політична технологія: питання класифікації / Н. О. Ніколаєнко // Актуальні проблеми політики : збірник наук. праць / керівник авт. кол. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. — Вип. 40. — Одеса : Фенікс, 2010. — С. 233—243.

12. Інформаційні ресурси

Електронний каталог до курсу

1. <http://www.lpua.info> - Український соціально-гуманітарний науковий журнал "Людина і політика" (Політологія. Історія. Філософія. Право). Архів журналу з 1999 р., пошук за тематичним рубрикатором.
2. <http://www.personal.in.ua> - Сайт журналу «Персонал», на сторінках якого розміщені матеріали із порівняльної політології
3. <http://www.viche.info> - Сайт журналу Верховної Ради «Віче» України, на сторінках якого розміщені матеріали із порівняльної політології
4. <http://www.politdumka.kiev.ua/> - Політологічне інтернет-видання Інституту посткомуністичного суспільства і журналу "Політична думка". Основні рубрики журналу: політичний процес, суспільство, влада; економіка і політика; міжнародні відносини та геополітика; історія, культура та етнополітика; глосарій політтехнологій; політологічна публіцистика та ін.
5. <http://www.politik.org.ua/> - Сайт Українського центру політичного менеджменту, основними статутними завданнями якого є: підвищення рівня політичної культури; розвиток інформаційної інфраструктури; впровадження соціальних технологій. Містить електронні книги, повнотекстові версії журналів "Політичний менеджмент", "Соціальна психологія", "Людина і політика", "Український соціум". Інформація на сайті розрахована на політологів, соціологів, психологів, журналістів, усіх, кого цікавлять проблеми політики.
6. <http://www.garп.ru/> - Сайт Російської Асоціації політичної науки (РАПН).
7. Пресс колледж Св. Мартина http://smpcollege.com/smp_govt
8. Западный Мичиганский университет (США)
<http://www.wmich.edu/politics/resources/resource.html>
9. Колорадо университет в Булдере (США) <http://osiris.colorado.edu/LAB>
10. Аризонский университет (США) <http://www.hogben.ru/deps/poldir/net/>
<http://www.arizona.edu/>